

Source sheet for TGS #43 "Angels and Angelology, an introduction"

- (1) המלאכים נמצאים. זה מן הדברים שאין צורך להביא להם ראייה מן התורה כי התורה אומרת זאת במפורש בכמה מקומות (מו"נ ח"ב פ"ו)
- (2) וידוע שהיסוד של אמונה בנבואה קודם לאמונה בתורה. לולא היה נביא לא היה תורה. אל הנביא אין התגלות באה אלא באמצעות המלאך... האמונה במציאות המלאכים קודמת לאמונה בנבואה, והאמונה בנבואה קודמת לאמונה בתורה... לכן, לחיזוק האמונה בעיקר זה ציווה יתעלה שיעשו על הארון צורת שני מלאכים כדי שמציאות המלאכים תהיה איתנה באמונת ההמון, שזאת דעה נכונה, שנייה לאמונה במציאות האלוה (שם ח"ג פמ"ה)
- (3) המלאכים אינם גופים... זה גם מה שאמר אריסטו, אלא שיש שוני במינוח. הוא אומר "שכלים נבדלים" ואנו אומרים מלאכים. באשר לדבריו ששכלים נבדלים אלה הם אמצעי בין האל יתעלה ובין הנמצאים ושבאמצעותם נעים הגלגלים – דבר שהוא סיבה להתהוות המתהווים – גם זה נאמר מפורשות בספרים כולם, שהרי לעולם אין אתה מוצא מעשה שעושה אותו האל עאלא על-ידי מלאך. יודע אתה שמלאך משמעותו שליח וכל המבצע צו הוא מלאך. לכן גם על תנועותיהם של בעלי-החיים... אומר הכתוב במפורש שהן על-ידי מלאך, כאשר התנועה היא על-פי מטרת האלוה אשר שם בבעל-החיים כוח המניע אותו תנועה זאת... אך כאן אין אנו מדברים אלא על המלאכים אשר הם השכלים נבדלים, כי אין תורתנו מכחישה שהוא יתעלה מנהיג את המציאות באמצעות המלאכים... אילו אמרת לאיש מאלה הטוענים שהם חכמי ישראל שהאלוה שולח מלאך הנכנס אל בטן האשה ומעצב שם את העובר, היה הדבר יפה בעיניו... אע"פ שהוא מאמין שמלאך הוא גוף מאש שורפת אשר מידתו כמידת שלישי העולם כולו... שכל כוח מן הכוחות הגופניים הוא מלאך... שיש מהם מתמידים ויש מהם חולפים. וכך הדבר באמת שהכוחות הפרטיים מתהווים וכלים בתמידות, ומיני הכוחות האלה קיימים ואינם מתערערים. ושם נאמר על פרשת יהודה ותמר... מלאך שהוא ממונה על התאוה... גם כוח זה קרוי אפוא מלאך (שם ח"ב פ"ו)
- (4) הם גם דימו שהמלאכים גופים. יש מהם המאמינים שהאל יתעלה מצווה דבר בדיבור כדיבורנו אנו... ואז נעשה אותו דבר. כל זאת הימשכות אחר הדמיון אשר גם הוא יצר הרע באמת (שם פ"ב)
- (5) ואם לא ירצה להאמין זה אחד מן ההמון, וייטב בעיניו להאמין שהמלאכים גופות, ושהם יאכלו גם כן, אחר שבא בפסוק "ויאכלו"... אנחנו לא נקפיד עליו בזה, ולא נשימהו לכופר, ולא נגנהו, ולא יוסיף אצלנו כל מי שיאמר זה סכלות... ולא יחסרו פשוטי דרשות רבות תהיה בהם תשובה עלינו, ואין פלא בזה, כמו שפסוקים רבים מדברי הנבואה יראה פשוטיהם על היות ה' גשם בעל עין ואזן, אבל כשהתאמתו הראיות השכליות והמופתים על המנע זה – ידענו שהוא כמו שאמרו "דברה תורה כלשון בני אדם"... כתבו החכמים ז"ל כלל במקומות רבים מהתלמוד שדברי תורה יש להם נגלה ונסתר, ולזה יקרא הנסתר "סתרי תורה", וכאילו הם לא אמרו כלל בסתרי תורה דבר (איגרת תחיית המתים, איגרות הרמב"ם ח"א, עמ' שמז)

6) המלאכים גם כן אינם בעלי גופים, אלא הם שכלים נבדלים מן החומר... אין הם בעלי חומר ואין להם תבנית גשמית קבועה מחוץ לדעת; אלא כל זאת במראה הנבואה... יודע אתה שלהשיג את מה שנקי מן החומר, מעורטל כליל מן הגשמות, קשה מאוד לאדם, אלא לאחר תרגול רב, ובעיקר למה שאינו מבחין בין המושכל והמדומה, ורוב הסתמכותו על השגת הדמיון בלבד. כל מי שניתן לדמות יהיה בעיניו נמצא או אפשרי-המציאות. ומה שאינו נופל ברשתו של הדמיון יהיה בעיניו נעדר ונמנע המציאות. כי אנשים אלה – והם רוב המעיינים – לא תתבאר להם לעולם המהות האמיתית של שום עניין... בשל הקושי שבדבר הזה מביאים גם ספרי הנביאים דברים שמן הפשט שלהם מבינים שהמלאכים ותנועותיהם גשמיים, שהם בצורת אדם, שהאל מצווה עליהם והם מקיימים את ציוויו ועושים את מה שהוא רוצה בצו שלו. כל זאת על-מנת להדריך את הדעת אל מציאותם (מו"נ ח"א פמ"ט)

7) כל מראה מלאך הוא רק במראה הנבואה (שם ח"ב פ"ו)

8) ואלה דברים סותרים הכתוב אסור לשומעין אף כי להאמין בהם. ובאמת כי כל מקום שהוזכר בכתוב ראיית מלאך או דבור מלאך הוא במראה או בחלום, כי ההרגשים לא ישיגו המלאכים, אבל לא מראות הנבואה... אבל היא מראה תקרא גלוי עינים... יקרא אצל היודעים מלבוש יושג לעיני בשר בזכי הנפשות כחסידיים ובני הנביאים, ולא אוכל לפרש (רמב"ן עה"ת בראשית יח א)

9) אפשר שהבורא ישים גוייתן חזקות ובריאות כגויית המלאכים (השגות הראב"ד הלכות תשובה פ"ח ה"ב)

10) המלאכים שהם גשמיים לפי האמת עם היות שגשמותם דק כגשמות האש ויותר דק ממנו (רמ"ק, פרדס רימונים שער שני פ"ז)

11) שאפשר אל המלאכים להתעבות ולהתגלם באויר (שם, שער כ"ד פט"ו)

12) ר' שמעון בן לקיש אמר: אף שמות המלאכים עלו בידן מבבל; בראשונה "ויעף אלי אחד מן השרפים", "שרפים עומדים ממעל לו", מיכאן והילך "והאיש גבריאל", "כי אם מיכאל שרכם." (תלמוד ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב)

13) מה עשה חנמאל דוד ירמיהו, השביע מלאכי השרת בשם והורידם מזוינים בכלי זיין על האומות, כיון שראו הכשדים כן, ברחו מפני אימתן, עד ששינה להם הקב"ה את שמותם, והעלם לרקיע ובקש חנמאל להורידן ולא יכול, לפי ששינה הקב"ה שמותם (ילקו"ש איכה, רמז תתרט)

14) ולכן משביעים את המלאכים בשמות. כי אותו השם הוא נפשו וחיותו (נפש החיים שער ג פ"ט)

15) בשר ודם יש לו פטרון. אם באת לו עת צרה אינו נכנס אצלו פתאום אלא בא ועומד לו על פתחו של פטרונו וקורא לעבדו או לבן ביתו והוא אומר איש פלוני עומד על פתח חצרך שמא מכניסו ושמא מניחו. אבל הקב"ה אינו כן אם בא על אדם צרה לא יצווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לי יצווח ואני עונה לו מיד (ירושלמי, ברכות ט א)

16) אלו זכיתם אני בעצמי נעשיתי לכם שליח... ועכשיו שלא זכיתם הריני מוסר אתכם לשליח, שנאמר הנה אנכי שולח מלאך... ואולי כי על הזמן ההוא נקרא שרכם, לפי שמשנתמנה עליהם לשמרם ולהביאם עם שנסתלק אחר כך נשארה האהבה במקומה לתבוע צרכיהם ולדבר טוב עליהם (עבוה"ק ח"ג פ"ד)